

Kristaus kančios drama

SES. ONA MIKAILAITĖ

Dramatiški Kristaus kančios pavaizdavimai turi gilią šaknis krikščioniškosios kultūros istorijoje — nuo taurių bizantiškų ikonų iki viduramžinių misterijų bei meistrų renesanso paveikslų, iki šiuolaikinių kino filmų. Pelenų dieną, Gavėnios pradžioje, JAV kino teatruose pradėtas rodyti Mel Gibson pastatytas filmas apie Kristaus kančią. Filmas labai atvira vaizduoja Kristaus gyvenimo paskutines dvyliką valandų — nuo Paskutinės Vakarėnės iki mirties ant kryžiaus. JAV vadovaujančių žydų, ypač rabinų, tarpe filmas puolamas, nes bijomasi naujų antisemitizmo apraiškų. Stipri žydų reakcija matoma visur: pvz., mūsų apylinkės dienraščio Pelenų dienos numerio pirmame puslapyje didelis paveikslas ir straipsnis, kaip filmas primena praeities žydų persekiojimus. Straipsnio tęsinys, kur krikščionių bažnyčios pastoriaus filmą rekomenduoja ir giria, kaip tikėjimą stiprinantį, nukeltas į paskutinį laikraščio puslapį. PBS rodo filmą apie renesanso laikų galingą Medici šeimą, iš kurios kilo supasauleję dvasininkai ir politiškas popiežius. Todėl daugmą savaitę prieš filmo viešą premjerą JAV vyskupų konferencijos ekumeninių reikalų komitetas išleido Katalikų Bažnyčios nuo 1985 m. paskelbtų dokumentų rinkinį pavadiną *Bibliją, žydai ir Jėzus mirtis*. Komiteto pirmininkas vysk. S. Blaire aiškina, jog norima katalikų dvasininkams priminti, kaip dera tikintiesiems kalbėti apie Kristaus kančią, nekaltinant žydų tautos ir nesukeliant antižydų nuotaikų. Daug kas eis žiūrėti Gibson filmo, kuris plačiai reklamuojamas ir kurį supa masinanti kontraversija.

Norint tinkamai šį naują filmą įvertinti, naudinga trumpai pažvelgti į Kristaus kančios dramatiškus atvaizdavimus istorijoje. Paskutinioji (pirmo po Kr. amžiaus pabaigoje) Naujojo Testamento *Evangelija pagal Joną* aprašo Kristaus kančios įvykius, kaip dramą su ryškiais personažais, įdomiais dialogais bei vaizdingomis scenomis. Ši Evangelija skaitoma Didžiojo penktadienio pamaldose, kurios skirtos atminti ir išgyventi Kristaus kančią bei mirtį, ruošiantis švęsti Jo Prisikėlimą. Šioje jaudinančioje atpirkimo dramoje plaka krikščionybės širdis.

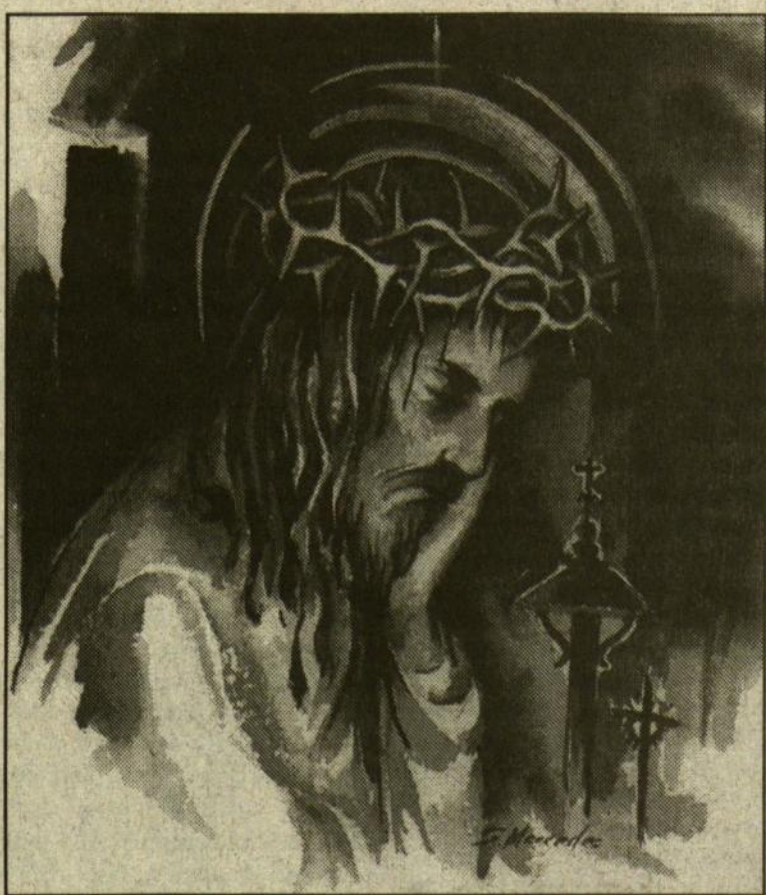
TURINYS

Mel Gibson filmas apie Kristaus Kančią. Vytauto Kubiliaus laidotuvės.

Naujas teatras, nauji užmojai. Užgavėnių papročius kilmė.

Į Čikagą atvyksta Lietuvos „Kariūnas“. Ji buvo tikra savo tautos ambasadorė.

Gyvoji literatūra. Domimasi senais filmų kadrais.

Ses. Mercedes piešinys.

„Pilotas Jį nuteisė nukryžiuvimui, Jį kaltinant mūsų aukštiesiems vadams“

Kristaus kančios vaidinimai išpopuliarėjo po pirmojo krikščionybės tūkstantmečio paskutiniuose Europos tautose. Vaidinimai būdavo statomi bažnyčiose, vėliau perkelti į aikštes; ir buvo tam tikra katechetinė priemonė beraščius žmones mokyti tikėjimo tiesų. Šie vaidinimai būdavo gana primityvūs — žydus vaizduodavo, kaip Jėzaus mirties kaltininkus. Susijaudinę žiūrovai, vaidinimui pasibaigus, neretai davė pulti savo miestelio žydus. Toks praeities antisemitizmas nesiderina su dabartiniu ekumeniniu dialogu, nei su Bažnyčios mokymu, jog Kristus mirė už visų žmonių nuodėmės ir negalima kaltės suversti nė vienai paskirai grupei.

Iki dabartinių laikų išlikęs ir plačiai išgarsėjęs, Kristaus kančios vaidinimas kas dešimt metų vyksta Oberammergau, Bavarijos miestelyje. Dekodami Dievui už maro epidemijos atitrūkimo, miestelio gyventojai pasizadėjo suvaidinti Kristaus kančią, kuri pirmą kartą pastatyta 1634 m. pavasarį. 18 veiksmy vaidinimas statomas pagarbai ir pamaldžiai. Žiūrovams pastatyta 6,200 vietų talpumo salė, o scena lieka po atviru dangumi. Vaidinimą stebėti atvyksta žiūrovai iš įvairių pasaulio kraštų ir ne vienas yra patyręs gilų religinį išgyvenimą bei tikėjimo pagilimą. Šis Kristaus kančios vaidinimas tikrai Hitlerio neįkvėpė žudyti žydus.

Dvidešimtas amžius tapo filmų amžius. Šiuolaikinio žmogaus jausena bei mąstysena stipriai veikiama kino filmų ir televizijos ekrane rodomų vaizdinų. Nenuostabu, kad įvairūs filmų režisieriai 106 metų eigoje yra bandę daugiau ar mažiau sėkmingai pavaizduoti didžiąją Kristaus kančios dramą. Ankstyvieji tokie filmai būvę gana primityvūs, panašūs į viduramžių kančios vaidinimus su perdėtai dramatiškais judesiais bei pozomis, tipingai atvaizduotais geras ir blogais

personažais. Jie būdavo gana trumpi, akompanuojami atitinkamos muzikos, todėl išryškintys veikėjų judesius ir veido išraiškas.

Hollywood gamino visą eilę Jėzaus filmų, dažnai nesilaikant ir nepaisant Evangelijų istoriškumo. Norėdami žiūrovus užtriguoti, filmų kūrėjai pridėdavo savo sukurtų personažų bei situacijų. Kristaus laikų filmas „Ben-Hur“, pastatytas žydų režisieriaus, Jėzų vaizduoja pagarbai ir iš tolo, tačiau jo asmeninė emocinė įtaka filme ryški. 1961 m. pasirodęs „Karalių karalius“, turtingas vaizdais ir aktorais, įvedė Judo Iskarijoto romansą su Marija Magdaliete, bet ir ši intriga neišgelbėjo nuobodoko filmo.

Mel Gibson: „Buvau priverstas gilintis į Kristaus kančią, kad galėčiau išgydyti savo vidaus žaizdas“

1965 m. susuktas filmas pagal kataliko žurnalisto Fulton Oursler (1893—1952) populiarų knygą *The Greatest Story Ever Told*. Išleista pokary, 1949 metais per tuos vienus metus knyga buvo perspausdinta 15 kartus. Knyga atpasakojo Kristaus gyvenimą lengvu, patraukliu būdu, tačiau filmas ne taip gerai pasisekė.

Filmai „Godspell“ ir „Jesus Christ Superstar“ sumaniai įjungė muziką į Kristaus istorijos dramą. Pastarasis — tai roko opera, kuriai muziką sukūrė žinomas kompozitorius Andrew Lloyd Webber. Šie abu kuriniai saviti, originalūs ir modernūs, tačiau Jėzų ir jo gyvenimo bei kančios prasmę atskleidė stipriai emocine jėga. Franco Zeffirelli paruošė kelių dalių filmą televizijai (1977) pavadintą „Jėzus iš Nazareto“. Ši meniškai pastatyta epinė drama surinko geriausius aktorius ir filmui sukūrė įtikėtiną istorinį foną.

Didelį triukšmą 1988 m. sukėlė filmas „Paskutinis Kris-

taus gundymas“ („The Last Temptation of Christ“), kurį surežisavo Martin Scorsese, sekdamas graikų rašytojo Nikos Kazantzakis (1885—1957) knygą. Kazantzakis visą gyvenimą ieškojo asmeninio Dievo, keliaudamas per didžiąsias pasaulio religijas, kol galop grįžo prie krikščionybės. Savo knygoje jis norėjo nupiešti žmogišką Kristų, išgyvenusį visas žmogaus pagundas. Filmas tačiau išėjo slegiantis, rodydamas nuolatos pagundų varginamą Kristų, kuris ir pats nelabai tesuvokia savo dieviškumo. Filmas papiktino daugelį krikščionių.

Taigi, filmų apie Jėzų būta gana įvairių, labai nevienodo meninio lygio, o kai kurie užgaulus krikščionių tikėjimui. Kai kurie jų kūrėjai, nesiskaitę su Evangelijų pateiktomis istorinėmis žiniomis. Jėzuito Lloyd Baugh, dešimties filmų istoriją Grigaliaus universitete Romoje manymu, geriausias ligi šiol filmas apie Jėzų sukurtas 1964 m. Pier Paolo Pasolini ir pavadintas „Evangelija pagal Matą“. Šis filmas kaip ir naujai išėjęs Gibson Kristaus kančios filmas, stipriai pristato Jėzaus asmenybę istoriškame fone, praeina žiūrovą emociai ir kviečia jį įsimaityti į Jėzaus paslapčių bei Jo misijos prasmę. Paolini, kaip Gibson, ryžosi kurti filmą, gilaus religinio išgyvenimo vedamas. Buvęs Italijos komunistų partijos narys ir ateistas, Paolini įtikėjo Kristų, skaitydamas Mato Evangeliją šv. Pranciškaus giminėje Asyjuje, kur laikė rekolekcijas.

Gibson, gerai žinomas filmus mėgstantis JAV publikai, yra turėjęs sėkmingą ir pelningą filmų aktorius karjerą. Prieš dvyliką metų išgyvenęs didelę asmeninę krizę, susirgo depresija ir norėjo nusižudyti. Praradęs tikėjimą ir apimtas nevilties, nors būdamas katalikas, Gibson griebėsi Evangelijos:

„Buvau priverstas gilintis į Kristaus kančią, kad galėčiau išgydyti savo vidaus žaizdas“.

Dėkingas Dievui už gautas malones bei pagalbą, atsistatęs aktorius sumanė tapti režisieriumi ir pastatyti kiek galima realistišką bei emociai įtaigingą filmą apie Kristaus kančią, remiantis Naujojo Testamento Evangelijų pasakojimais. Jis sakosi norėjęs žiūrovą stipriai paveikti ir sukreisti Kristaus kančios realumu bei atpirkimo dramos tikrovės kumu. Filme kalbama autentiškomis Kristaus laikų kalbomis — aramajų ir lotynų, su angliškais paaiškinimais. Kristų vaizduoti jis parinko jauną 33-jų metų vyrą, James Caviezel, turintį didelį asmeninį patrauklumą. Žiaurių kankinimų eigoje jis brutaliai sužalojamas. Filmas kupinas kruvinų scenų bei nemaldomo smurto, todėl vaikams ir jautresniems žmonėms nepatariama jo žiūrėti.

Kai kurie kritikai klausia, ar toks žiaurumas pateisinamas? *Time* žurnalas (2004.03.01) iš-

spausdino du skirtingus filmo vertinimus: teigiamą ir neigiamą. Richard Corliss teigia, jog Gibson turi teisę šv. Rašto žodžius priimti pagarbiai ir rimtai, kur kiti filmų kūrėjai ironizavo ir šaipėsi. „Parodydamas, ką Kristus išgyveno paskutinėmis valandomis, Gibson yra sukūręs rimtą, menišką ir skaudų filmą, švytintį visišku atsidavimu tikėjimui“. Kritikas David Van Biema klausia: kam gi reikia tiek kraujo; argi tai nėra vien teologinė ekskursija po viduramžius, kuomet Kristaus kančia žydėjo. Sakydamas, jog jis gerbia Gibson ryžtą parodyti Kristaus aukos tikrovę, tačiau stebisi, jog filme mažai krikščioniškos vilties bei džiaugsmo.

Žinoma, opiausias klausimas: ar filmas antisemitizmas? Gibson, duodamas pasaulio laikraščiams ir TV laidoms daugybę pasikalbėjimų, teisinasi, jog jis jokių būdu neturėjo minties kaltinti žydų tautą dėl Kristaus nužudymo: „Kaltį esame mes visi — o aš pirmutinis!“ Filmas parodo istorinį faktą: Kristaus laikų žydų tautos vadai buvo nepatenkinti jo veikla, o ypač veiksmu prieš šventyklą Jeruzalėje. Jėzaus griežtą pirklių išvairymą iš šventyklos bei jos sugriovimo pranašystę žydų vadai laikė šventvagyste. Todėl jie įdėvė Jėzų okupantų romėnų valdžiai, žinodami, jog romėnai žiauriai baudžia už pasikėsinimus prieš jų autoritetą. Jėzus Pilotui buvo pristatytas, kaip norintis į savo rankas paimti žydų tautos valdymą. Pilotas todėl jo ir klausė: „Ar tu esi žydų karalius?“ (žr. Jono 18, 33) Šį istorinį faktą patvirtina ir senovės laikų istorikas Juozapas, pats būdamas žydas. Savo istorijoje jis rašė: „Pilotas jį nuteisė nukryžiuvimui, jį kaltinant mūsų aukštiesiems vadams“. Jėzui tapus romėnų kariu kalininiu, jie vykdė žiaurius kankinimus. Palestinos okupavę romėnai nemėgo žydų, nes, keldami nuolatinę riaušes prieš romėnų valdžią, jie gerokai buvo įkyrėję gubernatoriui Pilotui valdžiusiam nuo 26 iki 36 m. pirmame amžiuje. Aukščiausias kunigas Kafajas savo pareigas ėjo nuo 18 iki 26 m. ir priklausė vienai galingų kunigiškų šeimų, kurios valdė šventyklą, būvę romėnų skiriamos toms pareigoms ir turėjo su okupacine valdžia bendradarbiauti, kad galėtų išsilaikyti. Šventyklą valdantieji iš esmės valdė visą tuolaikinę žydų tautą, nes žydams jų religija buvo labai svarbi ir iš jos kilo jų tautinė tapatybė. Galima sakyti, kad Jėzus tapo politiniu intrigu auka. Evangelijos liudija, tačiau, kad Jis tai suvokė ir laisvai pasidavė kančiai bei mirčiai, nes tokiu būdu galėjo įvykdyti Dievo duotą pasaulio atpirkimo misiją.

Teologas George Martin puikiai susumuoja anų laikų perdėtį: Jėzų mirčiai pasmerkė Pontijus Pilotas. Žydų Paschai švęsti piligrimų perpildytas Jeruzalės miestas virto virė religinių bei tautinių užsidegimų, kuris lengvai galėjo įsiliepsnoti sukilimo kibirkštims. Pilotas Jėzų laikė kaip tik tokia pavojinga kibirkštį. Žydų vadai ir jų palydovai norėjo Jėzaus mirties, tačiau tai nereiškia, jog visi anų laikų žydai troško Jėzų nužudyti, ir mūsų laikų žydai negali būti kaltinami tuo, kas įvyko prieš 2000 metų.

Requiem Vytautui Kubiliui

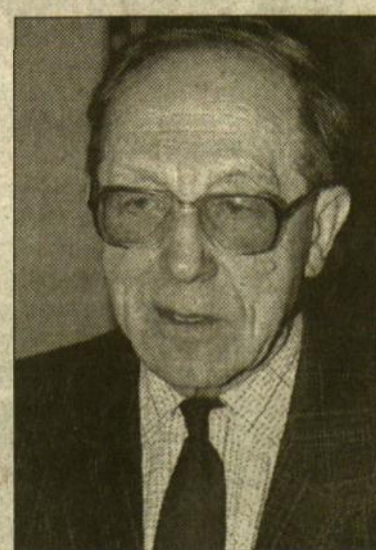
Vasario 17 d. automobilio partrenkto literatūros mokslininko prof. Vytauto Kubiliaus laidotuvės vasario 20 d. (palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinių Menininkų kalnelyje) tapo savotiška švente — mirties švente, kaip tai įvardijo pamoksle kunigas. Už šv. Jonų bažnyčios durų palikę buitiską ir materialų savo pastarųjų mėnesių gyvenimą, kultūros žmonės kalbėjo apie dvasinius dalykus, kurių buvo kupinas a. a. profesoriaus Vytauto Kubiliaus gyvenimas.

Rokiškėnas, baigęs garsiąją Biržų gimnaziją, 1946 m., kaip neatitinkantis sovietinės moralės reikalavimų, išmestas iš Kauno universiteto, vėliau baigęs Vilniaus universitetą, buvo karštai įsimylėjęs lietuvių literatūrą. „Aš bet kuo galėčiau apsimesti, kad tik būtų išpausdintas Aistis“, — prisiminė prof. Daujotytė profesorius prisipažinimą. Jau ir šiaip atsainiai vertintas sovietinės valdžios, 1971 m., išspausdinęs studiją *Talento mįslės*, susilaukė naujo puolimo, nes išdriso garbinti ne materiją, o Dievo duotą kūrėjų talentą ir buvo viešame susirinkime baramas, kad sujudino ramų prudo „vandenį“.

Kaip teigė visi, tarusieji atsisveikinimo žodį, profesorius buvo neramus žmogus, nes visada siekė sakyti tiesą. Jo parašyta ir išleista dvidešimt knygų, tarp kurių *Lietuvių literatūros istorijos* dvitomis, bet akademiko vardo jis neužsitarnavo, nors šią valandą būtų toks vardas brovėsi pro lūpas. Matyt, jau toks jis buvo — visada nepatogus. Buvęs vienas iš aktyviausių sąjūdinių, patriotinės inteligentų organizacijos „Pilietybių chartija“ vadovas, ir, Lietuvai atgavus nepriklausomybę ne visų buvo supastas, nes buvo per daug reiklus idealistas. Lietuvos Respublika jį įvertino; 1998 m. apdovanodama Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu.

Literatūros ir tautosakos instituto bendradarbiai, kolegos rašytojai ir literatūros mokslininkai apgailestavo užgesus ryškiai mokslo žvaigždei. Ši vieta dar ilgai bus tuščia. Eidamas 77-uosius, prieš dvejus metus išėjęs į pensiją, toliau tęsė kūrybinį darbą, beje, atsisakęs valdiško atlyginimo, nuolat buvo kupinas idėjų. Net ir prieš keliolika minučių iki lemtingo įvykio jis diskutavo apie savo mylimąją literatūrą. Liko daug nebaigtų darbų ir neįgyvendintų idėjų. Atsisveikinimo žodį tarė ir prof. Vytautas Landsbergis.

„Skaudu kalbėti apie didelę, staigią netektį, kai jos mastas ima aiškėti tik po to, kai jau netekome, kai laidojame kūną, daugiau pagalvodami apie dvasią. — Šv. Jonų bažnyčioje atsisveikindamas su velioniu Vytautu Kubiliu, vasario 20 d. kalbėjo prof. Vytautas Landsbergis. — Atrodė, viskas paprastai, lyg taip ir turi būti: yra žmogus absoliučiai tikras, vientasis, įkūnytas darbštumas ir gera valia, ir gilus atsidavimas tėvynei, nuolatinis viltingas ir dažnai labai nerimastingas rūpestis dėl to, kas joje vyksta. Ir štai jo neliko, ir tai labai nepaprasta, labai nuostolinga. Di-

Vytautas Kubilius.

džiulis yra skausmas šeimai, bet ir visiems pažinojusiems, stovėjusiems toje pilietinėje pozicijoje. Ir spragos jausmas, kas tą spragą užpildys?

Juo buvo galima pasiremti, ir jis atsirasdavo pats, nė neaukiamas. Nuo pat Sąjūdžio pradžios ir vėliau, „Pilietybių chartijoje“, kuriai vadovavo, sykiu tapęs vienu Tėvynės sąjungos steigėjų, Vytautas Kubilius turėjo paprastą idealą: laisvą, pažangią ir padorį Lietuvą. Tame jo idealizme tilpo ir visiškai realizmas: kokia Lietuva dar nelaisva, deja, dažnai ir nepadori. Pasibaigęs jės kalbėjo apie vieno neva rašytojo plačiai skaitomą šmeižtą knygą (*Durnių laivas*). O pastarosiomis savaitėmis susitikdavome visuomenės atstovų susirinkimuose ir pasitarimuose, kuriuos susaukė Lietuvos sąjūdis, dėl moralinės krizės pasireiškusių platesnėje visuomenėje giliau, nei galėjo atrodyti. Vytauto Kubiliaus siela buvo apimta didžiulio nerimo, taip ir girdžiu jį kalbantį: „Jeigu tik jaunimas“, gal nebent jaunimas...“ Suprantama, tikriems piliečiams, kaip jis, kraupiai atrodė perspektyva, kad ne lauktai netikėtai, o į Lietuvą grįžta arba kitos grįžti sveitimųjų valdžia. „Ką nors turim daryti“ — jis buvo vienas pirmųjų, kurie taip nerimastingai kalbėjo, nes matė inerciją, sukiuzimą, konformizmą, iš anksto prisitaikant prie bet ko. „Jeigu tik jaunimas...“

Tikiuosi, kad vasario 16-ąją gal jis ir pats buvo Arkikatedros aikštėje arba matė televizijoje, girdėjo per radiją, kad vis dėlto yra Lietuvos jaunimas. Tokia turėjo būti Vytauto paskutinio vakaro šviesa, o kita dieną — lemtinga tamsa. Ir, kaip tikime — kita šviesa.

Tą patį Vasario 16-ąją Kauno teatre Rūta Stalilionaitė skaitė Vincą Kudirką:

*Jeį audra pakilus verstų
stulpą vieną
Iš tų, kur laiko jūų namo
sieną...*

*Ką darė anas vyras
pasišventimo,
Tegul kits kartoja.*

Tikiu, yra Lietuvoje vyrų ir moterų, kuriuos ši pasišventelė žūtis paskatins geriau apmąstyti gyvenimo vertybes ir perimti kultūrininko, piliečio, patrioto nematomąją širdies vėliavą. Tegul kiti kartoja, tegul daugelis tęsia ir palaiko tikėjimą, kuriuo gyveno Vytautas Kubilius,

Nukelta į 2 psl.

Užgavėnių persirengėliai.

Kėstučio Jurelės (Elta) nuotrauka.

Užgavėnių papročių kilmė

LIBERTAS KLIMKA

Šiemet vasario 24-oji – tai Lietuvoje visų labai mėgstama liaudiška šventė – Užgavėnės. Krikščioniškajame kalendoriuje ši data atbija pokalėdinių laikotarpi nuo priešėlykinio. Septynių Gavėnės susikaupi-mo savačių pirmosios trys die-nos dar atiduodamos links-mybėms – žiemai išvaryti ir pavasarį prisišaukti. Tradicine švente džiaugiasi tiek vyresnės kartos žmonės, tiek ir jauni-mas, nes čia daug erdvės žais-mei, valiūkavimui, visokerio-pai saviraiškai. Pritampa Už-gavėnės mūsų dienomis ir miesto kultūroje; jas rengia kraštiečių bendrijos, etninės veiklos centrai. Šventė yra natūrali ir spontaniška, jos senuo-sius papročius kaimo žmonių atmintis tebėra gerai išlaikiusi.

Daugelis tautų turi savitus Užgavėnių papročius, daug kur jos švenčiamos rengiant kar-navalus, labai iškiliai ir tiukš-mingai. Bet kaip skirtingai! Štai Venecijoje: kostiumuotos kaukės iš viduramžių fantazijų, – jos tokios orios, aristokra-tiškos, paslaptingos, nebylios. Rio de Janeiro gi sėlsta tem-peramentingų pusnuogių gra-zuolių paradas, – tai sambos mokyklų šokėjos, pasirėdžiusios atogrąžų paukščiais, peteliš-kėmis ir geleimis. Bulgarijoje vyksta kukeriais vadinamų mi-tinių personažų, lyg, kokių se-novės karių, vaikštytynės. Mūsų krašte, iš dalies ir kaimynuose, Užgavėnės visiškai kitokios. Į lietuviškuosius papročius čia akivaizdžiai išsipyne ir senosios agrarinės magijos elementai, susiję su žemės žadinimu nau-jajam gyvybės ciklui. Galima manyti, kad tai kažkokios pro-senoviškos baltų šventės apeigų likučiai. Daugelis požymių by-loja apie mūsų Užgavėnių ar-chajiskumą, siekiantį gal net akmens amžių. Apskritai ši kai-mo pramoga – labai įvairių laikmečių istorinių realiųjų su-formuotas etninės kultūros reiškiny.

Mūsų krašto klimatas nelepi-na žmonių: senovėje žiemą jie nelengvai išgyvendavo, dažno-kai tekdavo ir pabadauti. Privalu būdavo maistą taupyti ir kaip nors išlaikyti grūdų atsar-gas pavasario sėjai. Dėl to ir at-sirado poreikis laiką skaičiuoti; beje, pats žodis „laikas“ kildina-mas iš „laikyti“. Pirmieji pava-sario požymiai todėl būdavo la-bai laukiami džiaugsmingai su-tinkami. Atsiveikiant su zie-

ma, iš paskutiniųjų atsargų socialiai pavalgoma. Iš čia turbūt ir kilo paprotys Gavėnės iš-vakarėse atsivalgyti mėsos: sek-madienį – tris, pirmadienį – šešis, antradienį – net devynis kartus. Šių skaičių seka nėra atsitiktinė, – ji kartojta me-džiotojų bendruomenės mėnulio kalendoriaus algoritmu. Mūsų krašte visų agrarinių švenčių tradicinis patiekalas yra kiau-liena. Gal nuo tada, kai šernas „pamokė“ žmogų veleną plėsti; o juk aisių žemdirbystę ro-mėnas P. K. Tacitas išgyrė dar pirmame amžiuje po Kr. Kiti tradiciniai Užgavėnių valgiai: šūpinys iš kruopų ir žirnių, spurgos, kiaušiniškos, įvairiausi blynai. Valgoma tai, ko norima turėti ir ateinančiais metais. Antradienį po vakarienės šeimininkas pasakydavo: „Mes už-sigavėsim, tegu užsigavi mūsų bėdos ir nelaimės“. Ir šaltienos riebalais namiškiams patepda-vo rankas ir kojas, – tikėta, kad tada gyvatė neišsiki. Ga-balėlių lašinių nuo šventinio sta-lo pasidėdavo atskirai – nubliz-ginti noragui, kai ateis laikas pirmą pavasarinio arimo vagą verst. Ir rankoms patrinti, išėjus į kviečių ar kanapių sėją, kad paukščiai pasėlio nelestų.

Užgavėnės nėra bažnytinė šventė, tačiau liaudiški papro-čiai drausdavo daugelį darbų: negalima verpti, girnomis mal-ti, virvių sukti. Ogi todėl, kad šie darbai primena gamtos sti-chijų šėlsmus, kurių nesinorėtų vasarą sulaukti. Tačiau diena tokia išskirtinė, kad ir jos orai laikyti pranašikais žemdir-biui. Jei per Užgavėnės sausa, pavasaris bus nelietingas, jei saulėta – javai bet kur pasėti derės, jei snyguriuoja – užaugs geri linai.

Pats Užgavėnių smagumas, kai į kiemą klegėdami, grodami įvairiais instrumentais ir ra-kandais, barstydami pelenus, žnaibydami, visokias išdai-gas krėsdami suguža persi-rengėliai. Čia prasideda tikras liaudiškojo teatro vaidinimas: šeimininkas į vidų įsileis ir ge-rai pavaišins, jeigu atvykėliai bus šmaikštūs, aštraliežuviai. Prakalbų temos tradicinės: šeimininkai visai išliaupsinami, kad tik priimtų sušilti suvargu-sius ir sušlapusius ateivius iš toli. Persirengėlių paprotys pa-sireiškia kitas labai esmingas agrarinės magijos bruožas – ry-namasis nekrokultas. Kolekty-vinės mitinės sąmonės sukurtos dvasios, kitados talkinusios medžioklėje, vėliau ėmėsi padė-

ti ir žemdirbystėje. Užgavėnių kaukės – tai įvaizdžiai, atklydę iš įvairių laiko tolybių. Seniau-sios – žvėrių ir paukščių: Meš-kos, Vilko, Gervės, Gandro. Jos tikriausia kilusios iš toteminių gėncių globėjų ar jų antgamti-nių savybių garbinimo. Vėles-niais laikais žemės derlumo, apskritai vaisingumo sąvokos buvo susietos su naminiais gy-vuliais. Iš čia tokios kaukės:

Ožys, Avinas, Žirgas. Kai ku-riose apylinkėse „einama uba-gais“, prisidengus drožtinėmis ar odos kaukėmis, vaizduojan-čiomis labai suvargusius, giliai raukšlių išvagusius veidus. Ži-nant liaudies tradicijose elgetų socialinei padėčiai skiriamą ga-nėtiną pagarbą, galima šiose įvaizdžiuose išvėgti protėvius ar net senosios baltų religijos žynius. Paslaptingas yra Juodo Gauruoto – tikriausiai kokio vėlių vedlio, mirusiųjų pasaulio dievybės įvaizdis. Vieną vai-kiuką aprėdo Malpa, – ant galvos pritaisto rėtį, užmauna koki užvalkalą, suriša per juosme-nį. Išėina toks juokingas did-galvis neužauga; bet ar nebus taip vaizduotas namų gera-dėjas kaukas, skalsą jiems su-teikiantis. Įvairių mitinių bū-tybių personažai galiausiai pa-tapo vengrais, žydais ir ci-gonais. Bet jokiais būdais nenorint pašiepti ar pasitycioti iš tautinių mažumų! Esmė čia ki-ta: Užgavėnių veikėjai ir išvaiz-da, ir elgsena pabrėžia, kad jie yra svetimi, kito krašto. Todėl ir įterpia į kalbą įvairiausių garsažodžių, svetimžodžių. Dažnai prisistato kaip atkeliavę iš už vandenų esančios šalies, ku-rijoje viskas atvirkščiai, ir net saulė pirma leidžiasi, paskui teka. Taigi aiškėja, kad kitados persirengėliai pabrėžtinai vaiz-duodavo atėjūnus iš anapus, mirusiųjų pasaulio. Protėvių vėlės aplanko žmones per šventę, primindamos greit ateisiant pavasarį su visais jo džiaugsmiais ir darbų rūpes-teliais. Ir ateina ne nugalėdinti, bet padėti žmonėms rasti san-tarvę su gamtos stichijomis, įveikti kokias nors besikau-piančias negeroves bendruome-nėje. Pavyzdžiui, pašiepia sen-bernius, vis nesurandantius po-ros: tokį Sidarą stumia vis arčiau merginų. O Gervė – meilės paukštė – pažnaibo, pa-kutena prinokusias merginas, kad kitais metais vėl neliktų „ant pernykščių šiaudų“ – ne-tekėjusios. Ir „žydai“ derėdavo pirkti „bergždenikes“ – užsibu-vusias mergauti.

Nukelta į 3 psl.

„Sezonų pauzės“ debiutas

PRANAS VISVYDAS

Victor Hugo *Les Miserables* turbūt yra viena labiausiai skaitytų knygų. Sakau „skai-tytų“, nes filmų ir televizorių laikais žmonės šitokį stambų epą mieliau patogiai stebi ek-rane, dažniausiai rodomą daili-mis. Kas gi gali susemti viską iš karto.

Godžiai skaičiau paauglys-tėje. Bet ilgainiui kai kurios Žano Valžano gyvenimo detalės išdilo. Teatsimenu, kaip jaut-rios romano vietos gailėsčiu užliedavo širdį. Imdavau nerim-ti ir klausiti: argi žmonės gali būti tokie beširdžiai? Socialinis neteisėjimas iš tų puslapių tiesiog šaukė šaukėsi Apvaiz-dos įsikišimo.

Kas labiausiai paveikia sąmo-nę, skaitant šį romaną – tai ypatingas tikroviškumas. Susi-duriame ne su abstrakčių idėjų svarstymais, ne su kokiomis įmantrybėmis, bet su gyvų cha-rakterių gyvenimu. Žaną Val-žaną ir tas moteris skriaudžia ne dievai, ne gamta, bet patys žmonės – jų kreivi įstatymai, rūstūs biurokratai, nesiliaujan-ti niekšybė.

Ir kuo gi slopinti šį blogį? At-sakymą randame veikle pa-vaizduotų heroikų žmonių veiksmuose, jų *gailestys*. Ne-manykite, kad gailestis yra vien-kriščiškos moralės išradi-

Tą vakarą nieko nemačiau nesuderinta. Kai esi pagautas veiksmo, menki nesklaidumai akių nebado.

mas. O ne! – tai žmonijos civi-lizacijos bene humaniškesnias bendravimo laidas.

Tik po šios įžangos drįstu tar-ti maždaug du mėnesius uždels-tas mintis, pamatęs Los An-geles Šv. Kazimiero salėje per-nai lapkričio 29 ir 30 d. suvai-dintą dramą „Gailestio sėkla“, pagal V. Hugo *Vargdienius*. Mane gerokai pribloškė pastaty-mo apimtis, kur kas pranokusi parapijos scenos talpumą. To nepaisant, erdvi ilga istorija vaidinama su deramu polėkiu. Būres net 12 įvairaus pajė-gumo, į veiksmą įsigyvenančių artistų. Kiek repeticijų! Kiek važinėjimo greitkeliais. Kad tik „Gailestio sėkla“ būtų gyvastin-gai pasėta mūsų tarpe. Atleis-kite, darau si sentimentalus.

Knygos turinio paveiktas, sce-narijų parašė, surežisavo ir pa-grindinį vaidmenį suvaidino Aleksas Mickus – Gintarinio gaublio vertas vyras, savo teatrą pavadinęs gan kukliai – „Sezonų pauzės“.

O kad spektaklio trijų ilgų dalių eiga (trunkanti 3 ir pusę valandos) būtų auditorijai su-prantama, Pasakotoja (akt. Dia-

na Vystar) gražia lietuvių kal-ba, aiškia dikcija beveik iš atminties porino būsimus įvy-kius. Su dviem pertraukom vis-kas užtruko 4 val. Rekordas šiai scenai! Buvau šeštadienį va-kare. Žiūrovai ištverė iki pabaigos. Dėmesys buvo stiprus. Ir kaip nebus, jei aktoriai, paveik-ti nuostabios Hugo fabulos, da-vė daugiau, nei normaliai vaidi-nant duodama. Victor Hugo taip pavergiančiai supina susi-kirtimus, įkvepia viską jaus-mais išgyventi. Manau, ir pats režisierius Aleksas Mickus (išė-jęs teatro mokslus) turi savyje vienijančią, skatinančią galią. Jo sukurtas Žanas Valžanas ir tapo individui, kuriam likimas lėmė keisti išvaizdą ir elgseną ištisą gyvenimą, ir čia scenoje. Man regis, tik jo mirties epizo-das buvo per ilgas. Daug kas šioje dramoje galėjo būti šiek tiek apkarpyta. Šiais laikais meniškų požiūrių mažiau yra daugiau. Atsikratyti to, ko per daug, irgi yra menas.

Stebėjaisi, kaip beveik visi pagrindiniai personažai susi-laukė tiek įtikinamos vaidybos.

Iš „Gailestio sėkla“ spektaklio, kurį pagal Victor Hugo knygą *Vargdieniai* atliko neseniai susikūręs Los Angeles teatras „Sezonų pauzės“. Spektaklį režisavo Aleksas Mickus.

Imkime, tą įgimtą nedorėlį smuklininką Tenardje (akt. Jur-gis Kajota). Jo veidmainingu-mas prašėsi smagaus žiūrovo kumščio. Vadinas, rolė vyk-siai atlikta. Jo žmona, ponja Tenardje (akt. Inesa Kruckaus-kienė) temperamentu ir išvaiz-da buvo tipinga prancūzė. Cha-rakterizuoja iš atminties, o jei bruožai išliko atmintyje, vadi-nasi, vaidyba tikra. Kad ir poli-cijos inspektoriaus Žavero (akt. Remigijus Bobina), patologiškai beširdžio persekiojo. Kilniu atlaidumu dvelkė orusis Vysku-pas, suvaidintas Aurelijaus Vi-jūno. Jaunatviškas idealizmas ryškiai švietė Marijaus perso-nažę (akt. Paulius Šumanas). Jam žiūrovai linkėjo, kad nežū-tų sukilimo metu.

Kokios gyvybingos yra Hugo moterys, nepaisant jų sunkaus, sielvartingo gyvenimo. Mažąją Kozetę vaidino Kristina Vystar. Budama mikli šokėja, savo dar-bą Tenardje smuklėje pavertė grakščiu šokių su šluota. Akto-rei Viltai Šulcaitei teko dvigu-bas vaidmuo: mažosios Kozetės motinos Fantinos ir vėliau – suaugusios Kozetės. Šulcaitė, jau pernai triumfavo komedi-jų, dabar vaidino rimtą dalyką, irgi puikiai. Malonu buvo žiū-reti į jaunuolius, taip nuo-širdžiai kovojančius už laisvę, brolybę, lygybę. Tik skaudu, kad prie barikadų heroiskai kri-to Eponina (Kamilė Kruckaus-kaite), Granteris (Aistė Marcin-kevičiūtė) ir taip spalvingai savo rolę atlikęs sukilėlių vadas Leglis (Stasys Maskvytis). Nie-kad nemačiau tiek jaunų la-vonų šioje Šv. Kazimiero salės scenoje. Tokie paveikslai mane giliai sugrąžina. Ačiū Dievui, kad bent gyvas išliko Kozetės sužadėtinis Marijus. Visi jie ati-davė šiam spektakliui savo turi-mus gabumus.

Parankiame programos lanks-tinuke išspausdinta „Gailestio sėklos“ turinio santrauka. Dek-oracijomis rūpinosi Violeta Mickienė. Tikrai sumaniai ir greitai jos buvo perstatomos. Kostiumų (19 amžiaus stiliumi) pritaikymo darbas teko šios sri-ties specialistėms Aušrai Macu-levičiūnei ir Laimai Vait-kevičiūnei. Grimas – Aušrai Ro-segard. Apšvietimą tvarkė Vil-mantas Šulnys ir Vygis Bobi-na. Prie įgarsinimo trūsė Pau-lius Jasiukonis, Marius Čer-niauskas ir Linas Martinėnas. Tą vakarą nieko nemačiau ne-suderinto, klišuancio. Kai esi pagautas veiksmo, menki ne-sklaidumai akių nebado.

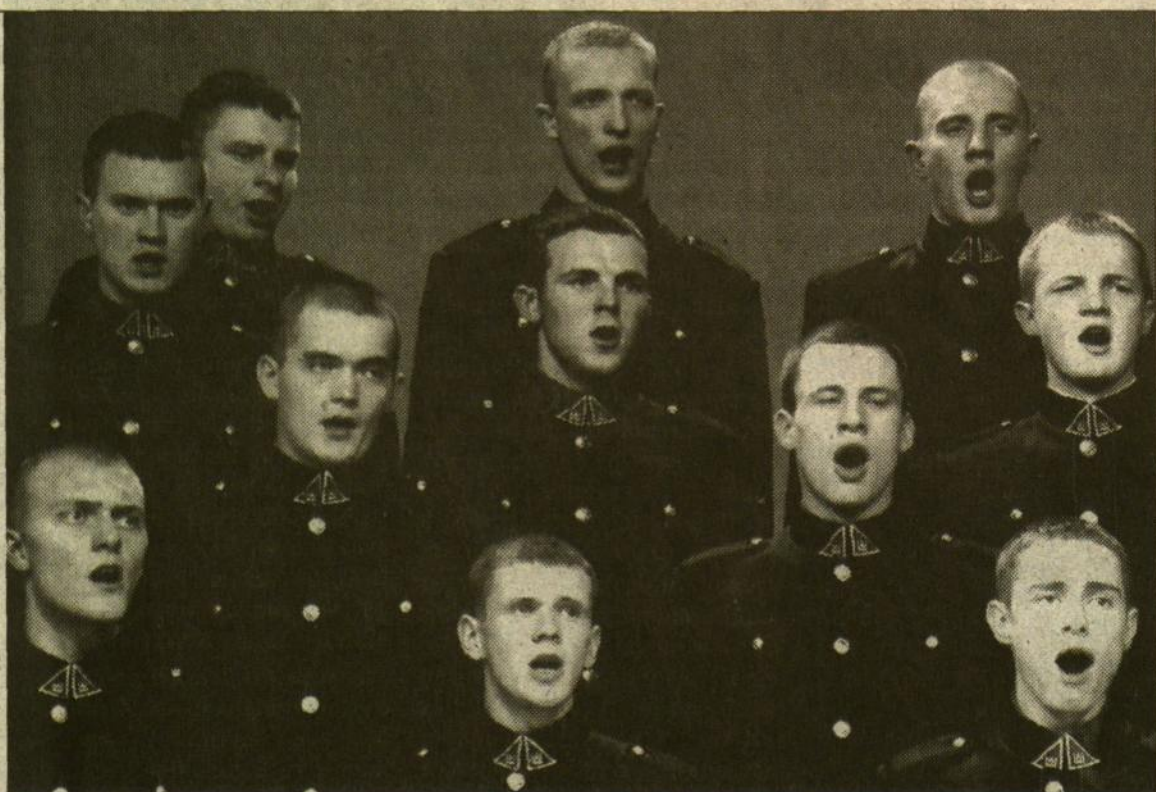
Sužinojau, kad Pauliaus Ja-siukonio profesionaliai įrašyta „Gailestio sėklos“ juosta buvo rodoma žemutinėje parapijos salėje vasario 7 dieną, šeštadi-nį, 6 val. v. Verta pamatyti.

REQUIEM V. KUBILIUI

Atkelta iš 1 psl.

– kalbėjo Vytautas Landsbergis. Žodį taręs, pranciškonų kuni-gas ir buvęs disidentas Julius Sasnauskas, asmeniškai nepa-zinojęs profesoriaus ir tik vieną kartą su juo bendravęs, papasa-kojo, kad jis augo ir brendo su Vytauto Kubiliaus knygomis, artimieji jas siūsdavo net į kalėjimą, o *Talento mįslės* disi-dentai daugino ir platino po-grindyje. Taigi, ši mirties šven-tė – tai tik pradžia naujo gyve-nimo rato, dabar jau knygose. Lieka ir vaikai: sūnus Andrius, dukra Rūta, anūkai.

Savotiškas jausmas valdė grįžtančią iš laidotuvių: atrodė, kad pabuvojavau gražioj Lietuvoj. Audronė V. Škiudaitė

Lietuvos kariūnai rengiasi Čikagon (2)

AUDRONĖ ŠKIUDAITĖ

Į klausimą, ar jis patenkinamas savo darbu, „Kariūnų“ choro vadovas Vytautas Verseckas sako:

– Aš labai džiaugiuosi. Atvira pasakius, aš tiesiog pataikiau ten, kur man reikėjo! Žinau vokalą, turiu puikų chormeisterį Abarį. Jis pats puikus pianistas ir akompanuodamas labai gerai jaučia partnerį. Tai labai svarbu mūsų darbe. Mums kartu dirbti yra labai lengva. Kai mes abu susėdame dirbti, mums taip gerai išeina, kad tiesiog būname laimingi. Jis yra geras bosas, todėl dirba su bosais, aš esu artiau tenoro, todėl dirbu su kita grupe. Aš apskritai esu labai patenkintas šiuo darbu, svarbiausia, kad žinau darantis gerą darbą – kultūrinį švietėjišką darbą. Esu be galo reikalingas. Aš toks žmogus – jeigu jausčiausi nereikalingas, išėčiau. Mes puikiai sugyvename ir su vaikinais. Bernai padykę, – ir nusimuliuoja kartais, užpykina, ir šunybe iškrečia. Aš papurkštaju – karštas džukas – apšaukiu, o paskui apsisuku, ir vėl dirbam. Vada! man sako: „Duok sarašą tų, kurie nelanko, mes nubausim“. Žinau, kad kariuomenėje galima kareivį prispaušti, tegu choras ir neprivalomas, bet aš manau, kad pradėjus bausti ir reikalauti, vaikinams prapuls noras lankyti chorą ir jie pabėgs. Niekas negali jų priversti. Aš juos tik pagąsdinu. Reikia rasti kontaktą, visai užžaisti jauną žmogų, kad jis pas tave ateitų. Juk reikia suprasti jauną. O kokie būvom mes, ko mes neprikresdavom?! Reikia paspausti, o kartu ir priglausti, – sako Karo akademijos choro vadovas Vytautas Verseckas, visą savo sąmoningą gyvenimą dirbęs su žmonėmis, su choralais.

Vadovų ir choristų susiklausymo rezultatas – puikūs laimėjimai meno baruose: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos vyrų choras „Kariūnas“, įkurtas 1995 m., jau 1998 m. dalyvavo Pasaulio lietuvių dainų šventėje ir 1999 m. – Baltijos šalių studentų šventėje „Gaudeamus XIII“. Respublikiniame konkurse „Dainuokime, kariai“ (1998 ir 2000 m.) laimėjo pirmąsias vietas. Tarp tautiniame jaunimo chorų konkurse „Dainų versmė – 2000“ „Kariūnas“ užėmė II vietą. 2001 m. jo vokalinę grupę respublikiniame konkurse „Sidabriniai balsai“ iškovojo geriausio Lietuvos vyrų ansamblio vardą. „Ka-

riūnas“ ir jo vokalinė grupė pelnė 2001 m. geriausio debutanto vardą ir „Aukso paukštę“. 2002 m. respublikiniame suaugusiųjų chorų konkurse laimėjo I vietą ir t.t. Chorui siekti meno aukštumų yra palankios sąlygos: juos remia, jais rūpinasi ir supranta poreikius Karo akademijos vadovybė.

Vytauto Versecko – muzikanto – biografija prasidėjo Dūkijoje, Valkininkų apylinkėse. Tiesa, jis gimė Vilniuje, bet, miestą subombardavus, tėvai grįžo į tėviškę. Vytautas pasakoja, kad labai mėgo dainuoti, karvės ganydamas dainuodavo iki užkimo. Ir labai norėjo mokytis muzikos. Baigęs vidurinę mokyklą, atvažiavo į Vilnių, įstojo ir baigė Juozo Talat-Kelpšos muzikos technikumą (dabar konservatorija). Po to neakivaizdiniu būdu baigė Muzikos akademiją. Dirbti muzikos srityje pradėjo dar studijuodamas. Su choralais dirba nuo 1963 m. be pertraukos. Baigęs mokslus 5 metus dirbo Jurbarke, po to 4 metus – Utenoje. Persikėlęs į Vilnių dirbo chormeisteriu Vilniaus universiteto ansamblyje ir 20 metų buvo pajėgus Kuro aparatūros gamyklos mišraus choro vadovu. Iš čia 1995 m. jį pakvietė į Karo akademiją iš esamų mėgėjų suburti vyrų chorą, kuris galėtų reprezentuoti Karo akademiją. (Šiuo metu jis dar vadovauja ir Mokslų akademijos mišriam chorui, kuris taip pat yra pajėgus kolektyvas.)

Choro vadovas pirmiausia dirba su pirmakursiais ir tik metų gale, atrinkęs geriausius, perveda į pagrindinį chorą. Štai, sako jis, „iš šiemetinių pirmakursių du choristus jau perkėliau, bandau juos su pagrindine grupe. Visus kitus perkelsiu antrame kurse. Kas sugeba, pritampa, kas nesugeba, iškrinta. Iš pačių gabiausių sudarau vokalinę grupę. Tą, kuri važiuos į Čikagą. Toje grupėje visada yra daugiau dalyvių – iki 20-ties. Bet, kai reikia ypač aukšto lygio atlikimo, imu 12. Taigi 12 važiuos į Čikagą“.

Paprašiau, kad vadovas išvardintų pavardes vaikinių, kurie sudaro kamerinę grupę ir su kuriais susitiks tautiečiai Amerikoje. Štai geriausi iš geriausių: Audrius Sebeckis, Antanas Survilas, Artūras Milkinis, Povilas Naktinskas, Mindaugas Gvildys, Liudas Ališauskas, Edgaras Puškevičius, Egidijus Raštikis, Gintas Gumbrys, Donatas Zakarka, Jonas Viselga ir Tomas Janulevičius.

Kalbai nukrypus apie reper-

tuarą, paprašiau, kad vadovas papasakotų ir apie tai, kas bus atliekama Čikagoje. Vadovas paminėjo Algimanto Raudonikio (Stasio Žilibino žodžiais) „Kariūnų dainą“, kuri tapo tarsi „Kariūno“ choro himnu, nes daina buvo sukurta specialiai šiam kolektyvui; V. Versecko „Jaunystės saulė“, A. Biržinsko ir A. Drilingos „Kaip greitai prabėga vasara“. Bus atliekama ir senų kareiviškų dainų, maršų, kuriuos atliko dar prieškarinio kariūnai, liaudies karo daina „Ulonai“, bus atgaivinta senų dainų, kurie jau buvo užmiršti ir kt. Bet visą kitą informaciją vadovas bevelijo nutylėti, tegu būsimiesiems Čikagos klausytojams bus netikėtumas.

Kai kalba nukrypo apie karininko autoritetą, atsigrūžė ir prieškarinio laikų, kada karininkas turėjo gerą vardą visuomenėje, taip pat ir apie prieškarinio karo mokyklos kariūnų chorą.

– Skaiciu Klemenso Griauzdės, tuometinio Karo mokyklos choro vadovo, straipsnį, – pasakoja Vytautas Verseckas. Jis rašo, kad ir karo mokyklą nepriimdavo beklaukio, kadangi buvo ruošiami būrių vadai, kurie turėjo kareivius mokytį dainuoti. Faktiškai beveik kiekvienas, baigęs gimnaziją, jaunuolis moko solfedžio. Taigi, buvo aukštas lygis. Karo mokykloje viena savaitinė dainavimo valanda buvo privaloma visiems kariūnams, be išimties. Iš geriausiųjų buvo sudaromas mokyklos choras. Aš turiu kai kuriuos to choro įrašus. Kelios dainos buvo įrašytos plokštelėje... Beje, šiandieninis Karo akademijos choras taip pat jau turi išsileidęs kompaktinę plokštelę, kuri įrašyta su Lietuvos garbės sargybos orkestru, vadovaujamu dimisijos majoro Justino Jonušo. Tai labai geras orkestras. Plokštelėje yra ir vokalinės grupės dainuojamų dainų. Kaip bebūtų keista, vaikinai mėgsta lyrinę dainą. Jie turi gražią sielą. Man net keista, kartais aš parenku kokią lyrišką dainą ir suabejoju, ar jiems patiks. O jie priima. Na, žinoma, jiems reikia ir ritmo, juk jauni, – pasakoja V. Verseckas.

– Na, o kaip su tuo kariūno autoritetu. Prieškarinio laikais karininko-kariūno vardas skambėjo išdidžiai, – provokuoju Vytautą Versecką, bet jau iš jo veido išraiškos matau, kad jis turės ką pasakyti.

– Jūs pastebėkit, kai važiuojate miesto transportu, jeigu įlipo kariūnas, jis visai kitoks,

Atkelta iš 2 psl.

Stengdavosi tokias merginas pašokdinti, pabučiuoti, skruostus ištepami suodžiais ar virto buroko raudoni. Taip žaismingai išreiškiamas per Užgavėnės kaimo rūpestis natūraliaja bendruomenės gyvastimi.

Kadangi Užgavėnės savo esme yra agrarinė šventė, kurioje maginiais apeiginiais veiksmais skatinamas žemės derlumas, jose būdavo suvaidinamos ir vestuvės. Jaunikiu paprastai aprenkiamas koks nedidelis vyrutis, o „nuotaka“ – kuo stambesnis vyras. Jis ant rankų nešdavosi „kraiti“ – skudurinę lėlę. Vestuvių palydoje būdavo ir daugiau vyrų, persirengusių moteriškais drabužiais. Žaidybinių lyčių inversija gali būti aiškinama taip. Šventės pobūdis reikalauja aktyvaus erotiškio elgesio, provokuojančio gamtos vaisingumą. O kaimo moteriškėms dėl gimto kuklumo, krikščioniškųjų dorovinių nuostatų tai yra visai nepriimtina. Todėl šios rolės ir atitenka vyriškiams.

Bet svarbiausia yra išvartyti įkyrėjusią, atsibodusią piktąją žiemos dvasią, kad ir kaip ją vadintume – More, Kotre, Barbora, Magde, Sene Kuniške ar Gavėnu. Šių pamėklių galas liudnas – vidurnaktį jos bus išvartytos iš kaimo, nustumtos rogutėse nuo kalno, paskandintos eketėje ar net suplėskintos lauže. Tada, sakoma, ir pavaršis greičiau ateisias. Žemaičiai Morę ir egzokuciją tempia užsodinę ant rato ir rogių pavėžos. Tuo išmoningai parodoma, kaip pavasaris žiemą gena. Bet prie pamėklės arčiau neprieisi – piktą, švaistosi kočėlais. O Lašininio ir Kanapinio kova – labai senais laikais vyk-

negu likusi žmonių masė: jis užleis vietą, bus mandagus, jis negali keiktis (o daug jaunimo, būkim atviri, liežuvių paleidę ir mala, kas pakliuvo). Kariūnas turės atstovauti mūsų aukštajai karininkijai. Čia, Karo akademijoje, jaunuoliai labai pasikeičia. Kai ateina į pirmą kursą, būna kažkokie kreivi, sudribe. Kai praeina kovos kursą, tą mokymų pragarą, rikiuotę, jų neatpažinsi. O kai baigia – jų laikysena būna puiki, jie vaikšto tiesūs, mandagūs. Daugelio dalykų mes jau nebepastebime, nes jau pripratome. Bet tai pastebėti kiti, kad mūsų kariūnai labai šaunūs. Jie nepadarė gėdos ir išvykę toliau studijuoti į užsienį.

– O ar Jūsų choro „universitetai“ jiems duoda kokios nauodos baigus mokslus, išvykus į dalinius?

– O kaipgi, – sako vadovas. – Jeigu dirba būrio vadais, tai sugebėjimą dainuoti pritaiko tiesiogiai. Atvažiuoja pas mane ir prašo dainų, kurias mes atlikome chore ar ansamblyje, tekstų ir gaidų. Kas prie kultūros prikišo pirštukus, tas jau nuo jos neatsitrauks. Beje, antrame kurse mūsų kariūnai dar praeina ir šokių fakultatyvą. Jie moko visų pramoginių šokių: valso, tango, Lotynų Amerikos šokių. Kaip gražu, kai karininkas gražiai šoka, gražiai vaikšto, gražiai dainuoja, išsilavinęs. Mūsų kariūnai atgaus tą autoritetą, kurį turėjo pirmosios nepriklausomos Lietuvos karininkija ir kurį sugriovė sovietų kariuomenė.

Neabejoju, kad maestro Vytautas Verseckas, nuvežęs savo šaunuolius kariūnus už Atlanto, tikrai sužavės klausytojus ir ten.

Užgavėnių papročių kilmė

dydavusių Meškos ir Briedžio, vasaros ir žiemos valdovų, varžytuvių aidas. Krikščionybė išvyravus, tie du personažai tapo siauresnių laiko atkarpų – Mėsiedo Gavėnios simboliais. Idomu pažymėti, kad daugelį išvardytųjų Užgavėnių veikėjų galima rasti kaip žvaigždynus šalia Paukščių Tako, kažkada Vėlių Keliu vadinto. Galimas dalykas, kad Užgavėnės mitinėje sąmonėje kadaise buvo suvokiamos kaip paskutinis pabuvimas kartu su protėvių vėlėmis, žiemojusiomis ten, kur saugomos atsargos pavasario sėjai. Šiltesniems orams padvelkus, ateina laikas atsivėlėti, kinti: vėles išėsi į laukus pasėlių globoti. Štai kodėl žiemos ir vasaros tradicinių švenčių pobūdis yra toks skirtingas.

Užgavėnių persirengėlių vaikų tradicija išliko beveik nutrukusi, gerai atmenama vyresnės kartos žmonių tik Žemaitijos miesteliuose ir bažnytkaimiuose. Kituose Lietuvos regionuose šventės vyksmas būdavo jau paprastesnis. Bet vi-

sur Užgavėnių dieną važinėjamasi rogėmis, rengiamos žirgų lenktynės. Sakoma, kuo toliau nuvažiuosi, tuo linai ilgesni užausis. Šaunu iš rogių ir i pusyną išvirsti, sniege išsivioti. O jeigu dar į glėbį pagriebs stamantresnę moteriškaitę – nuo to tik žemė derlesnė bus. Tai akivaizdus similes, panašumo magijos veiksmai.

Vaikai nuo kalniuko – kas rogutėmis, kas geldoje ar verpstė apžerges paskutiniu su sniegu čiuožia. Mažuosius kaimo vaikiukus susodindavo į kubilą, šį įkeldavo rogėna, uždengdavo gūnia, o mažiams paliepdavo kuo garsiau dūgti. Sakydavo, kad tai – „bitės“. Jei jas perliesi vandeniu, tuomet ir tikrosios biteles vasarą daug medaus prineš, išleis stiprius spiečius. Tačiau važnyčiojo botagas ilgas, su kibiru vandens arti neprieisi. Smagios važinėjimosi dainos, jos su greičio ir erdvės pajauta: „Oi žirge žirge, žirgeli bėrasai, nuvežki mane čiužan šonelin...“ Lygiai kaip ir šiuo puoklinės: „Supkit, meskit ma-

ne jauną, kad išvystiau tėvulio dvarą...“ Tai dar vienas Užgavėnių pasimiginimas. Jei kieme pilna pažliugusio sniego ar purvo, tada supuokles kabinda vo klojime po balkiu. Vėlgė – kuo aukščiau išsisupsi, tuo linų pluoštas bus ilgesnis. O gal ir žemele reikia išsūpuoti, tarsi kuklį lopšyje, kad vasarą brandintų gerą derlių. Visos šventės linksmybės artina pavasarį, žadina gyvybines žemės maitintojos jėgas.

Kiekvienoje apylinkėje, juo lab etnografiniame regione, Užgavėnės būdavo švenčiamos vis kiek kitaip. Ir nelygu ar daug žmonių atmintyje išliko to senosio paveldo. Ačiausiai pirmą pradės šventės eigos šiandien turbūt yra Kurtuvėnų, Grūslaukės, Luokės, Platelių miestelių Užgavėnės, nes jų vyksmas praktiškai nebuvo nutrukęs, o papročius gaivinantis ir skatinantis, buvo stengiamasi laikyti vietinių tradicijų. Dabar tai visų laukiama, linksma, išlaikiusi daug autentiškų bruožų žiemos pabaigos šventė.

„Ambasadorės“ palikimas

Juzė Daužvardienė.

Šiomet švenčiant Čikagos konsulato 80 m. sukaktį būtina prisiminti, jog Sovietų Sąjungai, okupavusi Lietuvą, vis dėlto niekad nepajėgė užverti Lietuvos pasiuntinybių, anais laikais vadinamų „Lithuanian Legation“, nei konsulatų durų. Jie veikė iki pat antrosios LR nepriklausomybės atkūrimo laikų.

1971 m. gen. konsului dr. Petriui Daužvardžiui užbaigus žemiškąją kelionę, Čikagos konsulate vairs atiteko jo žmonai Juzei. J. Daužvardienė oficialiai gavo garbės generalinės konsulės titulą. Tose pareigose ji nebuvo naujokė ir konsulato darbai nebuvo jai svetimi nes neatsitrauks. Beje, antrame kurse mūsų kariūnai dar praeina ir šokių fakultatyvą. Jie moko visų pramoginių šokių: valso, tango, Lotynų Amerikos šokių. Kaip gražu, kai karininkas gražiai šoka, gražiai vaikšto, gražiai dainuoja, išsilavinęs. Mūsų kariūnai atgaus tą autoritetą, kurį turėjo pirmosios nepriklausomos Lietuvos karininkija ir kurį sugriovė sovietų kariuomenė.

Neabejoju, kad maestro Vytautas Verseckas, nuvežęs savo šaunuolius kariūnus už Atlanto, tikrai sužavės klausytojus ir ten.

dien iškelta trispalvė vėliava laisvai plėvasavo visų lietuvių džiaugsmui bei pasididžiavimui.

Liepos 22 d. sukaks 100 m. nuo Juzės Ruktytės gimimo Worcester, Mass. Nuo pat vaikystės pamilusi tolimą Lietuvą, Juzė jaunystėje deklamavo, vaidino, dainavo chore, akompanavo įvairiose jaunimo bei kitose organizacijose. 1924 m., išklausiusi, psichologijos kursą Massachusetts universitete, 1932 m. gavo teisį bakalaurą laipsnį, Northeastern universitete Worcester. Ji dirbo savaitraščio Amerikos lietuvių administracijoje ir redakcijoje, būdama viena redaktorių, rašė straipsnius. Kaip teisininkė, darbavosi visų JAV-ųjų imigracijų reikaluose. Veikli visuomeninė, puiki kalbėtoja, visad randanti brandų ir išmąstytą žodį. Kaip ir jos vyras, dr. P. Daužvardis, ji sugebėdavo daugiau pasakyti, nei kiti per tris valandas, ir visuomet susirūpinusi lietuvių reikalais. Jai visad rūpėjo tautiniai reikalai bei jų skleidimas amerikiečių tarpe. J. Daužvardienė suorganizavo ir pravedė Lietuvių dieną Čikagoje bei Geležinkelio mugę, taip pat radijo bei televizijos programas. Nuo 1942 m. ji organizavo Mokslo ir pra-

monės muziejuje (Museum of Science and Industry) kasmet „Kalėdos pasaulyje“ su lietuviška programa. Iki šių dienų visi gerisi lietuviškais šiaudinukais papuošta Kalėdų eglute. Tai J. Daužvardienės „atrasti“ tautodailės specialistės pagaminti kalėdiniai papuošalai. Josios idėja buvo sukurti kasmetinę „Gintaro“ puotą – su lietuviška muzika lietuvių debiutantų pristatymą, Čikagos visuomenei. Ji yra autorė pirmosios anglų kalba *Popular Lithuanian Recipes* knygos (1955 m.) dabar jau išleista net 12-ta laida. Tobulai mokanti anglų ir lietuvių kalbą, Juzė Daužvardienė puikiai pravedė pirmąją Lietuvių dainų ir šokių šventę Tarptautiniame amfiteatre Čikagoje.

1952 m. „Chicago Women's Advertising“ klubas išrinko ją viena iš dešimt Čikagoje žymiausių moterų, o 1973 m. Balžeko lietuvių kultūros muziejus apdovanojo ją „Metų žmogaus“ žymeniu. Ji nuolat skaitė paskaitas, parašė ar išvertė daugybę straipsnių apie Lietuvos kultūrą, tradicijas, papročius ir tarp amerikiečių populiariai gavo „Lithuanian Lore Lady“ vardą. (Lietuvių papročių ponia.)

Juzė Daužvardienė buvo viena Čikagos konsulinio korpuso Moterų klubo steigėjų, išrinkta klubo programų pirmininke. Ji veiksmingai panaudojo tas pareigas labiau supažindinti kitatautes su Lietuvos kultūra, menu, mokslu ir t.t. Ji nuvesdavo visas klubo nares – įvairių valstybių konsules, konsulų žmonas ir lietuvių meno galerijas, muziejų ar net dail. Adolfo Valsės vitražų studiją. Už savo darbų J. Daužvardienė buvo daugelio organizacijų pagerbta, pakvietiant į garbės pirmininkes.

Juzė Daužvardienė, visą savo gyvenimą pašventusi Lietuvai ir lietuviybei, beveik pusšimtį metų (49 m.) be jokio piniginio atlyginimo paaukojo darbui Čikagos konsulate (iki 1986).

Sunkios ir ilgos ligos iška muota, 1990 m. mirusi, Juzė Daužvardienė mums tebėra gyva savo dvasia, palikusi neįkainojamą kultūros ir vertybių lobį: lietuviškumą, pasiryžimą, vieningumą bei patvarumą. **Stasė E. Semėnienė**

